

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 2 Year: 2018

KÜRESELLEŞME, MİLLİYETÇİLİĞİN SONU MU?

Esra KARLIOVA SOYSAL*

MAKALE BİLGİSİ

Makale Tarihiçesi:

Başvuru : 9.10.2018

Revizyon : 21.11.2018

Kabul : 29.12.2018

Orcid Numarası: 0000-0003-3558-3835

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme,
Kimlik, Milliyetçilik, Ulus-Devlet,
Postmodernizm

ÖZ

Son zamanlarda popüleritesi artan ve yirminci yüzyılın sonundan itibaren ekonomik, kültürel ve siyasi olarak dünyada yaşanan gelişmelerin en önemli sebebi olarak kabul edilen küreselleşme, siyasi alanda en çok ulus-devlet ve milliyetçilik söylemini etkilemiştir. Küreselleşme ekseninde değişen kimlik algısı milliyetçiliğin algılanış biçimini de etkilemiş ve ortaya yerel aidiyet ve yerli kimlik tanımlamalarının çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumun oluşumunda hiç şüphesiz postmodernist yaklaşımın farklılıkları yücelten bakış açısının da önem büyüktür. Bu açıdan bakıldığında küreselleşmenin milliyetçilik için bir son mu yoksa yeni bir başlangıç mı olacağı sorusu ise hala tartışmalı bir konumdadır.

GLOBALISM IS THE END FOR THE NATIONALISM?

ARTICLE INFO

Article History:

Received : 9.10.2018

Revised :21.11.2018

Accepted : 29.12.2018

Orcid Number: 0000-0003-3558-3835

Keywords: Globalization,
Identity, Nationalism, Nation-
State, Postmodernism

ABSTRACT

Globalization, which has recently become increasingly popular and has been regarded as the most important reason for economic, cultural and political developments in the world since the end of the twentieth century, influenced the discourse of nation-state and nationalism in the political field. The changing of the perception related to identity on the axis of globalization has also affected the perception of nationalism and led to consist more local identities and belongingness. In this situation, the postmodernist approach undoubtedly plays an important role in the viewpoint of differences. From this point of view, the question that globalization is an end or a new beginning for nationalism, is still a controversial position.

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Avrupa Birliği Çalışmaları, Doktora Öğrencisi, esrakarlioiva@gmail.com

Giriş

Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren pek çok kavramın yeniden tanımlandığı, konumunun ve rolünün değiştiği bir süreç başlamıştır. Özellikle 1989 yılında doğu bloğunun yıkılmasıyla başlayan süreçte Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla küreselleşme olgusu da bu yeni başlayan dönemde kilit rol oynamaya başlamıştır. Yeni dünya düzeninin en önemli ve belirleyici unsuru olan küreselleşme ile birlikte bir çok alanda geri dönülemez bir değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönem içinde süregelen değişimler ile sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler alanındaki olgular açısından da değişiklikler yaşanmasına sebep olmuştur. Kimlik, milliyetçilik, kültür gibi kavramlar bilinen anlamlarının dışında yeniden yorumlanmıştır.

Küreselleşme, ekonomik ve siyasi olarak karşılıklı bağımlılık yaratmak suretiyle dünya toplumunu homojenleştiren bir süreçtir. Başka bir deyişle, toplumsal yaşamın tüm alanlarında bağımlılığın hızlanması, derinleşmesi ve genişlemesi olarak düşünülebilir. Hindistan'da yaşayan bir bilgisayar programcısının Avrupa ya da Amerika'daki patronlarına gerçel zaman dilimi içinde hizmet sunması söz konusu bağımlılığın bir göstergesidir (Held Mc Grew, Goldblatt, ve Perraton, 1999: 132).

Küreselleşme, 1980'lerden sonra dünyada olan biten birçok şeyi açıklamak için en çok kullanılan kavramlardan biri haline gelmiş olmasına rağmen aslında, varlığının daha eskilere uzandığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Canbolat (Laszlo, 2004: 7), küreselleşmenin zaman - ki bunu beşeri edinim ve birikim süreci olarak açıklamıştır - ve değerler ile ilintili olduğundan bahsetmektedir. Bu kapsamda küreselleşme ve zaman olgularını aşağıda belirtildiği şekilde ele almıştır:

"(...) Bu açıdan bakıldığında, günümüzde küreselleşme olarak tanımlanan gelişmenin, aslında, pek de yeni bir şey olmadığı görülür. Örneğin Emeric de Vattel'in 18. Yüzyılda modern Avrupa devletler sistemi ve uluslararası ilişkiler hakkında gözlemi, o zaman tıpkı bugünkü küreselleşme söylemini andıran betimlemelere yol açmıştır. Yazar Avrupa devletlerinin eskiden olduğu gibi birbirleriyle ilgilenmeyen dağınık parçacıklar olmaktan çıktıklarını, sürekli görüşmeler ve ortak usuller geliştirdiklerini, hatta modern Avrupa'nın, üyeleri bağımsız olmakla birlikte, bütüncül çıkarlar için çaba gösteren bir tek cumhuriyet haline geldiğini anlatmaktadır."

Yukarıda da belirttiği gibi Avrupa'nın daha önceki dönemleri ile karşılaştırıldığında da tamamen aynı olmasa da şimdiki küreselleşme algısına benzer gelişmeler yaşandığı söylenebilir ve Canbolat'ın deyişiyle, bu durum o devirdeki küreselleşme hareketi olarak tanımlanabilir. Burada göze çarpan durum ise söz konusu küreselleşme hareketinin bir çıkar birliği etrafında bölgesel olduğu ve bu sebeple de sınırlı bir küreselleşme deneyimi olduğudur. Hatta Kazgan'dan aktaran (2000: 28) Hurigül Eken, küreselleşmenin başlangıcını Rönessans'ta yaşanan coğrafi keşifler sonrasında dünyanın her yerinin keşfedilmiş ve tanınmış olmasına bağlamaktadır. Ancak zamanla artan beşeri birikim ile küreselleşme de kendini sürekli yenileyerek bugünkü halini almıştır. Bugüne gelindiğindeyse özellikle son yüzyıla damgasını vuran bir kavram haline geldiğini ifade etmek mümkündür.

Yaklaşık 40 yıldır politik, ekonomik, ekoloji, felsefi gibi birçok alanda kullanılan bir kelime olmasına karşın, bugün hala küreselleşmenin herkesin üstüne fikir birliğine vardığı bir tanımı bulunmamaktadır. Durum böyleyken kelimenin epistemolojik kökenine bakmak kavramsal bir çerçeve çizmek açısından gerekli hale gelmektedir. Küreselleşme ilk kez, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) M. McLuhan tarafından yayınlanan *Medyayı Anlamak* adlı eserinden sonra popüler olmuştur (Aydın, 2002: 11). Kavramın ilk kez ortaya çıktığı hali İngilizce „globalization“ kelimesi aynı zamanda Latince'de „globus“kökünden gelmektedir ki bu terim de "küre" anlamı taşımaktadır.

Beck'ten aktaran Şimşek ve Yılmaz (2007: 191), küreselleşmenin kavramsal analizi kapsamında globalleşme, globalite ve globalizm olmak üzere üç olgudan oluştuğunu ifade etmektedir. Globalleşme ulus aşırı ve çok boyutu olan bir süreçtir. Bu süreç içerisinde ekonomik, siyasi, ekolojik, sivil toplum alanları birbirleri ile ilişkilidir ve ulus - devletler yerine uluslararası aktörler ön plandadır. Globalite ile devletlerin çok yönlü bir ilişki içinde olduklarını anlatan bir "dünya toplumu" vurgusu yapılmaktadır. Globalizm ise globalleşme olgusunun global pazar ekonomisi dahilinde kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, globalleşmeden ya da küreselleşmeden bahsedildiğinde ulus-devletlerin rolünü azaltarak ulus aşırı aktörlerin önem kazandığı betimlemesi yapılırken aynı zamanda, toplumların karşılıklı bağımlılıkla meydana getirdikleri "dünya toplumu" gibi sosyolojik oluşum ve politik ideolojik bir yönelim de işaret edilmektedir (Sarıbay, 2004: 38)

Küreselleşme etki ettiği alanlar itibariyle ekonomik, kültürel ve siyasi olmak üzere üç boyutuyla incelenmektedir. Ekonomik küreselleşme en genel haliyle, ulusal pazarların dünya pazarlarına entegre olmasını ve dünya çapında bir ekonomik bütünleşmeyi anlatmaktadır. Küreselleşmenin kültürel boyutu toplumların yaşadığı sorunları ve bunların çözümlerini ortak hale getirmesi durumudur. Bu noktada çokkültürlülük, kimlik gibi konular üzerine vurgu yapılmaktadır. Siyasi küreselleşme ise devlet - toplum - birey arasındaki ilişkileri yeniden ele almakta ve mevcut rolleriyle ilgili yeniden şekillenen bir yapı oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ulus üstü örgütler, hükümet dışı kurumlar, sivil toplum gibi siyasal alanda daha önce var olmayan birçok aktörü de sürece dahil etmektedir (Yalçınkaya, Çılbant ve Yalçınkaya, 2012: 4-5).

Küreselleşme kendi içinde hem olumlu hem de olumsuz taraflar barındıran karmaşık ve çok aktörlü bir süreçtir. Neoliberalci ve küreselleşme yanlısı birçok yazar tarafından küreselleşme politik özgürlükler, sermaye, tüketiciye bir seçim hakkı ve işgücü pazarının genişlemesini sağladığı için faydalı olarak görünse de küreselleşme karşıtları için fakirlik ve eşitsizlik üretmektedir (Sasaki, 2004:78). Siyasi boyutta ise küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Ulus-devletin temeli olan ulusal kimlik ve egemenlik kavramları küreselleşme süreci ile birlikte çok ciddi ve önemli bir değişim sürecine girmişlerdir.

Küreselleşme Sürecinde Kimlik

Kimlik, en yaygın biçimiyle, belirli bir eşğin altında olan ve çevresel değişimlerden etkilenmeyen bir eylemin öznesinin zaman içindeki kalıcılığı olarak tanımlanabilir (Melucci: 85). Kimliğin en önemli özelliği bir bireyi diğerlerinden ayıran ve kendine ait farklı olguları ifade eden bir kavram olmasıdır. Bu kavramın birbiriyle yakın ilişki içinde olduğu iki boyutu vardır: Bireysel kimlik ve toplumsal kimlik. Bireysel kimlik, bir bireyin, dünyaya karşı ve hayatla ilgili sahip olduğu yaklaşım ve bu dünyada bulunduğu konumu belirleyen inanış ve bağlılıklarını ifade etmektedir. Toplumsal kimlik ise, bireyin kendini tanımlamasını ve kendini daha büyük bir toplumsal grubun bir parçası hissetmesi ile ilgili ilişkileri açıklayan bir kavramdır. Toplumsal kimlik çoğul bir kavramdır. Çünkü bireyin farklı kimlikleri tartışması ve belli bir kısmına öncelik vererek kendi benlik kabullenışı ile toplumsal veya siyasal çevre ile iletişim kurması sonucu oluşmaktadır (Parekh, 2009: 54).

Kimlik meselesi sosyal bilimler alanında birçok disiplin tarafından ele alınan ve zengin bir söylem geleneği yaratmış bir olgudur. Günümüzdeki kimlik söylemi ile bundan 50 yıl önceki kimlik söyleminin aynılığı ise tartışmalı bir konudur. Küreselleşme ile birlikte süre gelen gelişmeler, kimlik olgusunda hem teorik olarak hem de toplumsal hayat açısından bir değişim yaşanmasına sebep olmuştur. Küreselleşme süreci, bireylerin kültürel kimliklerini fark etmelerini sağlayan en önemli sebeplerinden biridir. Aydınlanma felsefesi ile birlikte bireyselleşme hareketinin ortaya çıkması ve hızla yayılması sonucu, küresel tercihler yerel geleneklerden oldukça farklılaşmaya başlamıştır. Birey merkezli şekillenen bu tercihler, hem toplum alışkanlıkları hem de siyasal yapı üzerinde zaman içinde önemli değişimler yaşanmasına sebep olmuştur. Söz konusu bireyselleşme süreci içinde, aslında kimlik olgusunun farklılıklardan ortaya çıktığı varsayıldığında, kişiler kendilerini ulusal kimliğe ait hissetmemekte daha çok etnik ya da dini bazı kültürel unsurlara dayanarak yeni ve yerli bir kimlik arayışı içerisine girmektedir.

Bu noktada kimlik ve dolayısıyla milliyetçilik olgularının ulus-devletin varoluşu açısından önemini de ortaya koymak gerekir. Feodal bir siyasi sistemden merkezîyetçi bir sisteme geçişi temsil eden ulus-devletler, aynı değerleri olan ve ortak ulusal politikaların şekillendirdiği bir çerçevede hayatlarını sürdüren milletlerin birlikte yaşadığı siyasi bir düzen olarak tanımlanmaktadır (Cebeci, 2006: 24). Westfalyan modele¹ göre toprakları üzerindeki egemenlik yetkisi ulus - devletin bir siyasal kurum olarak en önemli gerekliliklerindedir. Küreselleşme süreci ile paralel olarak ulus - devletler denetim gücünü kendileri dışında uluslararası kurumlar, çok uluslu şirketler veya sivil toplum örgütleri gibi

¹ 1648 yılında Otuz Yıl Savaşlarından sonra imzalanan Westfalya Anlaşması, "ulusal devlet egemenliği" ilkesini uluslararası alanda ilk kez dile getirmiş ve temel hak olarak kabul etmiştir. Bu tarihten sonra ulus - devletler, uluslararası ilişkilerde temel ve belirleyici aktör konumuna gelmişlerdir. Ulus - devlet anlayışının ortaya çıktığı süreci başlatmış olan Anlaşma ile Ortaçağ Avrupası da modern zamanlara geçiş yapmıştır. Westalyan model bu Anlaşma ile doğan ve kabul edilen klasik ulus - devlet sistemini nitelemektedir.

başka aktörlerle de paylaşmak durumunda kalmıştır. Bu çerçevede, ulusların/milletlerin self-determinasyon hakkına sahip olması veya özerkliği olguları da dile getirilmeye başlanmış ve bu durum ulus - devletlerin varlığını tehdit eder bir unsur olmuştur. Söz konusu özerklik ya da egemenlik kaybı ulus - devleti meşru kılan ulusu/milleti amaçsız ve kimliksiz bir hale dönüştürmektedir. Bu şekilde meşruiyet kaybı yaşamak, ulus-devletin aleyhine ancak egemenlik yetkisini paylaştığı diğer aktörlerin lehine sonuçlar doğurmaktadır (Esgin, 2001:185-192)

Yerleşme hareketi ile ulus-devletlerin en önemli ve olmazsa olmaz varoluş unsuru olan kimlik için parçalanma riski söz konusu olmaya başlamıştır. Bu durum da ulus-devletin siyasi meşruluğunun sorgulanmasına sebep olmaktadır (Ateş, 2006: 33). Tüm bu gelişmelere paralel olarak da yerel kimliklerle kendilerini tanımlayan toplulukların özerkleşme talebi ulus-devletlerin varlığını tehdit eden başka bir sorundur. Sarıbay'a göre (1998: 29-30), küreselleşme, farklılıkları meşru bir zemine oturtmaya çalışırken, aynı farklılıklardan dolayı kendilerini üstün gören toplulukların despotizmine ve baskılarına maruz kalma durumunu da oluşturabilir.

Modernist Söylemden Postmodernist Söyleme Geçiş

Herkesin kabul edeceği üzere küreselleşme bir modern zaman kavramıdır. Ancak kavramı bir de postmodernist² bir bakış açısıyla irdelemek küreselleşmenin kimlik üzerine yaptığı etkinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Postmodernist kuramcı olan Francois Lyotard (1984), postmodernizmi farklılıkların etkinliğinin arttırılmasını amaçlayan ve modernitenin karşısında olan bir kavram olduğunu ifade etmektedir. Postmodernist söylem, farklı olanı ve özgül yapıyı vurgulamaktadır. Bu noktada, postmodernist yaklaşımın, küreselleşme sürecinde kimliğin aldığı yeni formunun daha net ortaya konulmasını sağlayacak bir bakış açısı sunduğunu söylemek mümkündür. Bauman'dan aktaran Ateş (2009:99), modernitenin kimlik ile ilişkisini açıklanmasını aşağıdaki gibi özetlemiştir:

"Aslında modernlik efsanesine, sadece Batılı insanın güç atılımını gösteren bir dönem olarak değil, onun misyon ve ahlâki doğruluğunu da ispatlayan bir dönem olarak bakılabilir. Ama maalesef bu dönem, „bir yaratıcı yıkım, sürekli bir sökme ve yıkma çağı“ olmaktan kurtulamadı. Nitekim modern zamanlarda dominant kimlikler, azınlık durumundaki kimlikleri „öteki ve yabancı“ kesimler/kimseler olarak gördü ve onların nazarında bu öteki ve yabancılar, kendilerine benzemeleri için düzeltilmeleri gerekiyordu. Bunların varlığı sadece rahatsız edici ve kaygı verici bir durum değildi, aynı zamanda asimile edilmesi gereken varlıklar, bahçe içinde ayıklanması gereken otlar gibiydiler. Modernite işte tam da bu ön kabulden hareketle bir temizlik hareketine girişti. Mevcut nüfusunda yabancı ve terbiye edilmemiş otlar bulunuyordu. Böylece nüfusu ikiye böldü. Beslenecek ve özenle çoğaltılacak faydalı otlar, ayıklanacak ve kökünden yok edilecek yabancı otlarlardı. Yabancılar, tam da kökten temizlenecek gruba giriyordu. Çünkü yabancılar, mevcut düzenlerine sürekli bir tehdit unsurunu teşkil ediyordu."

Postmodernist yaklaşım yukarıda da bahsi geçen farklılıkları ortadan kaldırmak yerine farklılıkların üzerinden yeni bir dünya önermektedir. Tam olarak bu sebeple de küreselleşme sonucu ortaya çıkan yerel merkezli kimlik oluşumlarını destekleyen bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Postmodernizm, modernizmin ulus-devlet modelini kimliği homojenleştiren yaklaşımını eleştirerek dinsel, etniksel ve kültürel farklılıkları, mezhepsel ayrılıkları, dezavantajlı ve dışlanan toplulukların haklarını savunmaktadır. Postmodernist söylem farklılıkları ön plana çıkarırken mağdur olmuş toplumsal grupların haklarını savunuyor da olsa, yerleşen kimliğin kültürel öğelerini bir tüketim nesnesi olarak sunması için küresel sermayeye fırsat yaratmaktadır (Featherstone, 2005: 22).

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan ve farklılıkları temel alan kültürel kimlik algısı modernizmin inşa ettiği ulus-devletler için tehlikeli bir durum ortaya çıkarmıştır. Küreselleşme hem evrensel bir yapıdan hem de farklılıklardan beslenerek ulus-devletlerin en temel unsurlarından olan

² Pauline Marie Rosenau (2004) Postmodernizmi şu şekilde tanımlamıştır: "Kesinliğe karşı belirsizliği, düzene karşı düzensizliği, disipline karşı, esnekliği, benzerliğe karşı farklılığı, tikelliğe karşı çoğulluğu öne çıkararak merkezsiz, temelsiz, türevsel ve eklektik bir yapı sunar. Belirlenimciliği, eşitlikçiliği, hümanizmi, liberal demokrasiyi, zorunluluğu, akılcılığı ve sorumluluğu sorgular."

“ulus”lara daha yerel bir kimlik farkındalığı sunarak çoğulcu kimliklerin tek seçenek olmadığı bir alan yaratmıştır. Bu durum şüphesiz ki siyaset bilimi perspektifinde ele alındığında milliyetçilik tartışmalarının da yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır.

Milliyetçiliğin Yeniden Yorumlanması

Milliyetçilik bir toplumsal hareket ve ideoloji olmaktan öte, bir kültür şekli olduğundan yine bu çerçevede incelenmelidir (Smith, 1991, s.118). Milliyetçilik, kolektif kültürün ve ulusların ortak kimliğinin temellerinden biridir. Dolayısıyla, milliyetçilik bir siyaset kuramı ya da doktrin olmaktan fazlası, bir bilinç ve ideoloji biçimidir. Milliyetçiliğin yeniden üretilen bir kavram olması söz konusu sürecin üzerinde durularak bu süreci şekillendiren ve yönlendiren öznelere odaklanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu kapsamda, siyaset kuramları açısından düşünüldüğünde küreselleşme süreci, kimlik oluşumunu açıklayan ve aynı zamanda milliyetçilik anlayışının da üzerine kurulduğu söylemlerden biri olan (Gökalp, 2007: 282) özcü (ilkçi) yaklaşımın tam tersi bir durum yaratmaktadır. Özcü yaklaşım arka plana kültürü alarak kimlik kavramını açıklar. Bu yaklaşıma göre etnik kimlik kişinin ayrılmaz ve doğal bir parçasıdır. Yani etnisite ve kimlik arasında bir bağ ve süreklilik vardır ki bu sebeple de “öz”cüler için kimlik akışkan değildir yani değişmezdir (Altunoğlu, 2010). Küreselleşme sürecinde kimlik akışkan ve değişkendir. Bunun yanı sıra ulusların aslında tarihi süreç içerisinde inşa edilmiş olduğu düşüncesini savunan ve kimlik oluşumunu da bu yönde ele alan bir diğer yaklaşım olan modernist yaklaşıma aslında ulus-devletlerin de doğuşunu açıklayan bir söylem benimsemiştir. Yani, uluslar/milletler ve milliyetçilik ulus-devletlerin kurularak kapitalizm ve sanayileşme gibi „modern“ gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile insanlık milliyetçilik çağında milletleri yaratmıştır. Bu durumu İtalya'nın kurulması sırasında önemli bir rol üstlenen Massimo d'Azeglio da şu ifadelerle özetlemiştir: “İtalya'yı yarattık. Şimdi de İtalyanları yaratmalıyız” (Gökalp, 2007: 282). Kimlik bağlamında milliyetçiliği açıklayan özcüler ve modernistlerin yanı sıra bir “ara yaklaşım olarak ortaya çıkan etno-sembolcüler ise ulusun/milletin modern bir algı olduğunu kabul ederken bunun yüzyıllar öncesine dayanan etnisitelerle ilgili olduğunu varsayar. Bu yaklaşıma göre milletlerin ne oldukları temelde sahip oldukları etnik köklerle ilgilidir.

Postmodernist perspektifte kimlikte yaşanan değişimler, milliyetçilik retoriğinin de etkilenmesine neden olmuştur. Bu kapsamda postmodernistler tarafından özcülüğün kimlik söylemini reddederek kimliğin akışkan ve değişken bir yapıya sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu durum postmodernistlerin kimliğe bakış açısını da ortaya koymakta ve küreselleşme sürecinin milliyetçilik söylemi üzerindeki en önemli etkisini de açıklamaktadır. Diğer taraftan postmodernizm modernist kimlik yaklaşımını da farklılıkların yaşanması gerektiğinin altını çizerek eleştirmektedir. Milliyetçilik tarafından üstün ve tek olarak tanımlanan milli kimlik kavramı postmodernist perspektifte kabul edilmemektedir. Etnik ya da kültürel olması fark etmeksizin hangi milliyetçilik sınıflandırmasında olursa olsun, milliyetçiliğin birleştiren ve tek bir paydada toplayan özelliği artık sorgulanmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra, alt kimlik ve üst kimlik gibi tartışmalar ile çokkültürlülük söylemleri dile getirilmeye başlamıştır. Ulus-üstü örgütlenmeler ile aynı çatı altında toplanan milletler için bir üst-kimlik oluşturulma düşüncesinin yaygınlaşmakta olduğunu söylemek mümkündür ki bu duruma en iyi örneklerden biri Avrupa Birliği (AB)'dir (Karaduman, 2010: 2896).

Küreselleşme sürecinin en önemli aktörlerinden biri olan AB, bu süreçte kimlik politikaları ve milliyetçi söylemler bakımından yaşanan gelişmelerin en önemli uygulamalarından biri olarak ele alınabilir. AB, kıta Avrupası'nda yaşayan ulusların, siyasi otoritelerinin iradesi ile güvenlik ve kalıcı barışı tesis etmek amacıyla öncelikle ekonomik sonrasında ise kademeli bir şekilde sosyal ve kültürel olarak birbirlerine bağımlı hale gelmek suretiyle oluşturdukları bir ulus-üstü örgütlenmedir. Modernist söyleme paralel olarak, AB oluşum sürecinde oluşturulmaya çalışılan kimlik inşasında ortak değer ve norm yaratma çabaları Birlik vatandaşlarının Birliğe uyum sağlama ve ait hissetme davranışlarının artırılması için son derece önemlidir. Ancak burada yine küreselleşmenin toplumu hem homojenleştiren hem de

tikelleştiren düalist tarafı kendini göstermektedir. Çeşitli semboller, mitler ve normlar oluşturularak bir üst kimlik yaratılırken aynı zamanda yerel kimliklerin de anlam kazandığı ve vatandaşlar tarafından daha çok sahiplenildiğini söylemek mümkündür. Başka bir deyişle yerel kimlikler oluşturulmaya çalışılan Avrupalılık kimliği karşısında daha önemsiz değildir. Üstelik sadece ulusal bazda değil, ulus-devlet milliyetçiliğinin de altında var olan yerel alt kimlikler bu anlamda oldukça belirleyici olabilmektedir ki İspanya'daki Katalan Bölgesi bu duruma örnektir.

Küreselleşmenin bir izdüşümü olan Avrupa bütünleşme sürecinde yerel milliyetçilik akımlarının arttığı gözlemlenmiştir. AB'de milliyetçi davranışların önünü kesemezse ayakta kalmasının mümkün olmayacağı görüşü giderek kendini kabul ettirmeye başlamıştır (Güler, 2011: 58). Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, katıldığı bir televizyon programında³ bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *"En büyük tehlike milliyetçilik. Milliyetçilik Avrupa Birliği'nin küresel anlamda önemli rol oynamasını engellemek için birlik ve beraberliğimizi baltalamamalı."*

Bu durum tersten okunduğunda, AB ve dolayısıyla parçası olduğu küreselleşme hareketi de milliyetçilik için bir tehlikedir. İşte tam olarak bu sebeple küreselleşme sürecinde milliyetçilik etkinliğini yitirmekte, yerel kimlikler ön plana çıkmakta ve buna bağlı olarak da ulus - devletin egemenlik alanı giderek küçülmektedir.

Sonuç

Küreselleşme süreci, özellikle son 40-50 yıldır yaşanan gelişmeler sonrasında, dünya için siyasi alanda kimlik ile ilgili yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu süreçte, kişisel kimliklere ait özellikler olan cinsiyet, etnik köken, din ve kültür konuları gün geçtikçe daha dikkat çekici ve durağan olmayan bir hale gelmeye başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte gelişen postmodernist söylem modernizmin yarattığı ulus-devletleri de etkilemiş ve ulus-devletlerin en temel unsurlarından olan milliyetçilik kimliğinin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Çünkü millet ulus-devletleri oluşturan ve aynı zamanda meşruiyetlerini sağlayan en önemli olgudur.

Millet algısı ve kabulünün oluşumunda ise alt benlikteki kimlik bileşenlerinin önemi çok büyüktür. Küreselleşme süreci ile birlikte başlayan postmodernizm, toplumsal aidiyetleri ve kimlikleri parçalayarak yerel milliyetçilikler ortaya çıkmıştır. Küreselleşme sürecinde yerel kimliklerin ön plana çıkması, oluşturulmaya çalışılan üst kimlik çabalarını da sekteye uğratmıştır.

Bu kapsamda milliyetçilik için, neredeyse iki yüzyıllık tarihinde, belki ilk kez anlamını yitirmeye başladığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Feodal rejim ve imparatorluklar dönemini yıkarak ulus-devletler dönemini başlatan bir siyasal ideoloji olarak milliyetçiliğin son dönemine girmiş olabileceği birçok yazar ve düşünür tarafından dile getirilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen bazı çalışmalara göre, küreselleşme, milliyetçiliği ve dolayısıyla ulus-devlet, egemenlik, ulusal bağımsızlık gibi kavramları zayıflatmış ve hatta içini boşaltarak anlamını yitirmesine sebep olmuşken, buna karşın bazı yaklaşımlar ise, söz konusu kavramların, küreselleşme sürecinde de, bir dönüşüm geçirerek varlıklarına devam edeceklerini ileri sürmektedirler.

Sonuç olarak milliyetçilik ve küreselleşme ilişkisi, küreselleşme ile ilintili olan pek çok kavram gibi tartışmalı bir konu olma özelliğini sürdürmektedir. Ancak açık olan şudur ki; küreselleşme ile birlikte kimlik algılarının ve buna bağlı olarak milliyetçilik tanımının yerelleşerek form değiştirmiş olması gerçeğidir. Bu kapsamda, milliyetçilik söyleminin yakın bir tarihte tamamen siyasi söylemler arasından kaybolacağını söylemek mümkün değildir ancak artık bilindik ve klasikleşen haliyle de kendisine bir yer bulması ve bu minvalde etkinliğini korumasının da zor olduğu aşikardır.

³ Detaylı bilgi için <http://tr.euronews.com/2017/10/26/juncker-milliyetcilik-ab-icin-buyuk-tehlike> Erişim tarihi: 06.06.2018

Kaynakça

Altunoğlu., (2010). "Millet İnşâ: Özcü, Modernist ve Etno-Sembolcü Yaklaşımlar" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, <http://dergipark.gov.tr/dpusbe/issue/4768/65570> Erişim Tarihi: 09.05.2018

Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?, Doğu Üniversitesi Dergisi, 7 (1), ss: 25-38

Aydın, M. S. (2002). "Küreselleşmeye Genel Bir Bakış", Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme, Ufuk Kitapları: İstanbul

Cebeci, K. (2008), "Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü", Sayıştay Dergisi, Sayı:71, Ankara.

Esgin, Ali (2001), "Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.25, Sayı.2, (185-192)

Friedman, J. (1997). "Being in the World: Globalization and Localization", Mike Featherstone (edt.), *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*, London, Sage Publications, 1997.

Gökalp, E. (200). Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt/Vol.:7- Sayı/No: 1 ss: 279-298

Güler, B. Ş. (2011). Küreselleşmenin Merkezi Aktörlerinden Biri Olarak Avrupa Birliği. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt: 10, No:2 (Yıl: 2011), ss.47-62

Held,D.; Mc Grew, A.; Goldblatt D. ve Perraton J. (1999. Küresel Dönüşümler, Siyaset, Ekonomi ve Kültür.(Çev. ve Ed. Kudret Bülbül) Küreselleşme Temel Metinler, (s132-154). Ankara: Orion

Lazslo, E. (2004). Küresel Bakmak Evrensel Düşünmek, (Çev: İbrahim S. Canbolat) Nobel: Ankara

Lyotard, F. (1984) *The Postmodern Condition*, University of Minnesota Press

Karaduman, S. (2007). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. Journal of Yasar University 2010 17(5) ss: 2886-2899

Melucci, A. (1995). Süreç Olarak Kolektif Kimlik (Çev: Fırat Mollaer) Kimlik Politikaları (Ed: Fırat Mollaer) Doğu Batı: İstanbul ss: 76 - 104

Parekh, B (2009). Kimliğin Mantığı. (Çev: Suat Aksoy). Kimlik Politikaları (Ed: Fırat Mollaer) Doğu Batı: İstanbul ss: 53-76

Pauline M.R. (2004). Post-modernizm ve Toplum Bilimleri, (Çev. T.Birkan), Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara

Sasaki, M. (2004)."Globalization and National Identity in Japan", <https://doi.org/10.1111/j.1475-6781.2004.00054.x>

Sarıbay, A. Y. (1998). "Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam", *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam*, (Der. F.Keyman-A.Yaşar Srıbay), Vadi Yayınları: Ankara,

Sarıbay, A. Y. (2004). Global Toplumda Din ve Türkiye, İstanbul: Everest Yayınları

Smith, A.D. (1999). *Myths and Memories of the Nation.*, Oxford: Oxford University Press

Şimşek, U. ve Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cilt 9, Sayı 1, s:189-199

Yalçınkaya, M. H., Çılbant, C. ve Yalçınkaya N. (2012). "Küreselleşme İle Yeniden Şekillenen Ulus-Devlet Anlayış" Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Sayı: 8, Kış ISSN 1307-9832